

Axel Becker – blåfärgaren på Helset

TEXT: TINA IGNELL FOTO: BENGT ARNE IGNELL

*Långsamt höjs tygerna från badet och magin börjar. Det ljust grönfärgade tyget övergår med hjälp av syret i luften långsamt till en vacker ljus blå färg, steg för steg djupnar nyansen och det innersta, redan färgade tyget får en djupare blå färg. Axel Becker ser nöjd ut.
– Det gick bra. Mycket bra.*

NÄR JAG KONTAKTAR AXEL BECKER, blåfärgare på Gamle Helset Gård, för att få komma till hans verkstad och se indigofärgning är han tydlig med att det kanske inte alls kommer att fungera. Ett indigobad lever sitt eget liv och en färgning blir inte som en annan. Men vi är hjärtligt välkomna om vi tar det som det blir.

Det är i slutet av oktober, kanske lite sent för indigofärgning. Axel Becker slutar i regel att färga i oktober för uppehåll fram till maj.

Resan över till den halvö där Axel och hans hustru Ingrid bor tar en halvtimme med bilfärja från Trondheim. Naturen runt omkring oss är fantastisk. Fjorden, som vi senare får veta är över 600 meter djup, smeker sitt kalla gråblå vatten omkring fören på färjan. Bergen ramar in landskapet och reflekterar det blåliga ljus som färgar himlen. Klockan är strax efter två och det är bara några timmar till skymning, då den blå timmen infinner sig.

Gården där Axel Becker har sin verksamhet är från 1700-

talet och har tidigare varit en färgård. Under en lång tid stod här tomt, gården förföll. Axel som arbetat inom museivärlden, och har kunskap om hus fick se gården och blev tagen. Många timmars arbete, ett stort intresse och mycket kunskap har investerats under de sjutton år som Axel och Ingrid har bott och ömsint renoverat hus efter hus på gården. Nu växer åter gräs på taken och husen har anpassats till ett liv med hantverk och tre barn som nu är uppvuxna och utflugna.

PÅ DÖRREN IN TILL VERKSTADEN sitter en liten blå lapp: "Feeling blue". Vi går in. Längs de vitkalkade väggarna hänger längder med reservetryckta tyger i indigofärgens alla nyanser, från den ljust turkosgröna till den mättade mörkt blåroda färgen. Samma bad men med olika antal färgningar.

Klockan är nu tre och den bästa tiden för fotografering, vi har ingen tid att förlora. Axel öppnar dörren in till färgeriet och vi beträder det blåmålade golvet. Locket som ligger på färgbadet lyfts bort. Axel har tidigare under dagen rört om i badet och kontrollerat att det ser bra ut. Ett skum ligger på ytan. Med lätta rörelser tas skummet bort och han luktar på det.

– Det kan bli bra det här. Lukten känns som den ska.

Han doppar ner fingret och visar att under skummet är badet klart och skiftar i grönt. Med ett lackmuspapper kontrollerar han att det är starkt basiskt.

I just detta bad använder han en blandning av syntetisk och indisk indigo. Under sin resa till Indien (som ni kan läsa om i

” Ett indigobad lever. Med påverkan av temperatur, lufttryck, hur månen står och den kemiska sammansättningen blir varje bad en egen organism.”

Överst fr v Torkad indigo. Block som använts till färgningen vid vårt besök (se nästa sida).
Ovan fr v Indigobadet innan skumning. Efter skumning visar Axel hur klar vätskan är.
T h l ett svagt surt bad löses pastan upp och mönstret framträder.

nästa artikel) fick han möjlighet att köpa ny äkta indisk indigo. Det, enbart, kommer han att använda när badet förnyas.

MED EN ELDRIVEN TRAVERS, liknande de som finns i färgerier i Europa, sänker han de upplindade tygerna långsamt ner i färgbadet. Det innersta tyget har fått en tidigare infärgning och ska nu få ytterligare en. Det yttersta tyget är vitt. Det reservagestryckta mönstret tecknar sig i vitt på vitt. Efter de första infärgningarna lyser de vita. Efter ett antal fler infärgningar blir även de blå och får samma färg som tyget. Mönstret gömmer sig och först när pastan senare avlägsnas träder mönstret fram.

Tyget är helt sänkt i badet under en halvtimme. Först då vet vi om det här var en bra dag för färgning.

AXEL BÖRjade INTRESSERA SIG FÖR INDIGOFÄRGNING efter att ha sett fantastiska blåtryck från Japan där hans svägerska kommer ifrån. Det var i början av 1990-talet. Han är utbildad illustratör och lärare med textil som inriktning. I sitt värv tryckte han på tyg med silkscreen, där både färger och kemikalier inte var direkt miljövänliga. I den naturliga indigofärgningen såg han ett alternativ. Han tog kontakt med Gösta Sandberg, svensk nestor i ämnet.

– Han har varit en av mina viktigaste läromästare när det gäller färgningen. Receptet i hans bok om indigo är perfekt, det kan man gå efter om man vill få en bra kyp, säger Axel.

DET FÖRSTA FÄRGBADET AXEL BECKER GJORDE var i en 4,5 meter djup behållare som rymde 6000 liter. Det visade sig vara alldeles för stort och ohanterligt. Badet i färgrummet här på gården är ca 1,5 meter djupt och han kan färga tyger på upp till 75 cm bredd.

Att det blev reservagefärgning med blocktryck har sin alldeles

egen historia. Ungefär samtidigt som han satte sig in i indigofärgningen hittade han över 2000 tryckblock, undanskömda och glömda, i ett av de gamla husen på Trøndelags Folkemuseum.

– De bevisar att det under 1700- och 1800-talet har förekommit en utbredd verksamhet med färgerier och tryckverkstäder i dessa trakter. Men ingenting av detta finns idag kvar. Inte ens ett litet fragment av tyg, berättar han.

Många av dessa block har använts för att trycka med färg på tyg, s k blocktryck, men en del har bevisligen använts för reservagestryck. I botten på över 200 block syns nämligen vita rester av den pasta som använts.

De block som idag ligger i Axel Beckers verkstad är nytillverkade block gjorda utifrån de gamla. Att hitta en tillverkare till det var en riktig utmaning och en av de pusselbitar som ger stor dignitet till det vi ser framför oss. Efter mycket sökande hittade Axel till slut en man som kunde göra dessa ofta otroligt detaljrika block. Han bor utanför Erfurt i det forna Östtyskland. Axel visar oss flera exempel på denne mans hantverksskicklighet. När mönstren blir för fina för att kunna skäras i trä används tunna, tunna mässingsbitar – små, exakt runda prickar skulle vara omöjliga att få precisa i trä. Det finaste tryckblock han hittills gjort består av 8 000 mässingsbitar.

DE FÖRSTA FYRA ÅREN TRYCKTE AXEL endast traditionella mönster för att komma in i tekniken och se hur den fungerade. Efterhand har egna former vuxit fram och han gör nya kompositioner. ▶

T v Inom några minuter efter upptagningen ändrar tyget färg till den karakteristiska indigofärgen.

Nedersta bilden Efter ytterligare en färgning.

Överst Några block har Axel skurit själv i ett mönster vi kan se över hela världen. I en kvadrat är fyra fält med horisontella och vertikala linjer. Mönstret är sedan "inzoomat" i 4 steg på var sitt block, att kombineras var för sig eller tillsammans.

Ovan och t h Några av Axel Beckers textilier.

Innan det är dags att se resultatet av den första infärgningen visar han hur en tryckning går till.

De kvadratiske tryckblocken som väger kring 1 kilo är 20-22 cm från sida till sida.

I en konstruktion av trälådor där den understa är fylld med vatten för att utjämna trycket ligger i den översta lådan den vita "hemliga" pastan utbredd. Kontrollerat, trycker han blocket mot pastan som fäster.

Han vänder sig om och ställer sig helt koncentrerad framför det vita tyget. Andas in. Sätter ner blocket mot tyget med ett bestämt tryck och slår tre gånger med knuten näve på blocket. Andas ut och lyfter. Den vita pastan ligger fast mot tyget.

– Man måste göra detta med högsta allvar, det finns bara en chans att få det bra.

RECEPTET TILL PASTAN HAR han fått av en färgare verksam i Östtyskland. Först fick Axel Becker ett blankt nej när han frågade av vad och hur pastan gjordes. Men med tiden, när han fortfarande inte gav sig, förstod färgaren att planerna att bygga upp en tryckverkstad var allvarligt menade och han lät Axel ta del av de kunskaper han hade. I gengäld lovade Axel att aldrig avslöja receptet såvida inte det med säkerhet hamnade i en yrkesutövers händer.

PASTAN ÄR UNIK PÅ FLERA SÄTT. Med sin sammansättning där bland annat metalloxid av koppar ingår bleks tyget extra mycket och det vita mönstret som uppstår när pastan sedan är borta, riktigt lyser ur det indigoblå tyget.

De tryckta tygerna måste ligga i tre veckor innan de kan färgas. Först då har pastan härdat. Axel har försökt att dra ner på torktiden men då rinner pastan bort i färgningen.

VI GÅR ANDAKTSFULLT IN I FÄRGRUMMET. Vår entusiasm och våra frågor har dragit ut på tiden. Det som skulle vara 30 minuter blev drygt 40. Långsamt höjs tygerna från badet och magin börjar. Det ljus grönfärgade tyget övergår med hjälp av syret i luften långsamt till en vacker ljusblå färg, steg för steg djupnar nyansen och det innersta, redan färgade tyget, får en djupare blå färg. Axel Becker ser nöjd ut. – Det gick bra. Mycket bra.

AXEL BERÄTTAR OM HUR HAN TRÄFFAT de bästa indigofärgarna i Japan och Indien och trots att det kan vara svårt att förstå varandras språk finns det en kommunikation färgare emellan.

– Vi kunde sitta vid ett indigobad där vi med ansiktsuttryck och genom att smaka och lukta på baden samspråkade om färgningens mystik.

– För hur det egentligen går till är svårt att förklara. Och kanske behöver vi inte ha svar på allt, avslutar han. ■

Axel Beckers hemsida: www.axelbecker.info

Indigo från Indien

TEXT OCH FOTO: AXEL BECKER

DEN SOM INTE HAR VARIT I INDIEN tidigare kan bli chockerad, intrycken är så starka... Det luktar starkt, färgerna är obeskrivligt intensiva och människorna är vackra. Man präglas av många starka intryck i kropp och själ, och det är en stor utmaning för många européer att kunna ta emot allt det nya.

Vid incheckning på flyplatsen visste inte den SAS-anställda som expedierade mig, var Hyderabad ligger. Och inte visste jag det heller innan jag fick invitationen till Unesco-symposiet "Natural Dyes" i Indien. Jag skulle både hålla tal till de 600 delegaterna och visa i workshops vad "den siste indigofärgaren i Skandinavien" håller på med.

Antalet blåfärgare sjunker över hela Europa. Arbetet är för tidskrävande och olönsamt. Men själv är jag fascinerad varje gång mina bomulls- eller linnetyger kommer upp från färgbadet.

Det är lukten av indigo, men först och främst den visuella metamorfosen från den gul-gröna till en klar indigoblå färg, som begestrar mig och som är så typisk för färgningen med indigo. Det ger mig faktiskt en slags estetisk kick – varje gång. Och så den djup-djup-blå indigofärgen som man får efter 12 gånger i färgbadet – den är det vackraste av det vackra för mig. Den vackraste av alla färger.

För 15 år sedan, då jag slutat med att använda kemiska tygfärger som konsthandverkare, bestämde jag mig: jag ville bara använda indigofärgen. Och en gång skulle jag resa till Indien för att lära mig mer om indigoproduktionen.

Unesco-symposiet i Hyderabad var fantastiskt. Så många fackmäniskor från hela världen på ett ställe gav mig många nya impulser, bekansnader och kontakter. Men den viktigaste för mig blev en spanjor med namnet Jesus som bor utanför Auroville i den syd-östliga delen av Indien. Han har själv ett litet indigofärgeri och en fabrik som tillverkar bomullskläder. Auroville, som är en av världens äldsta ekobyar, ligger 5 buss-timmar söder om Hyderabad och både om den och bussturen kunde man ha skrivit mycket. När man har kommit fram är man i Tamil Nadu-distriktet, ett område där man producerar en av världens bästa indigo. Här har man ett varmt och fuktigt klimat som är perfekt till odling av indigo.

Jesus hade ordnat ett besök hos en av de största indigo-producenterna i området, K.M.A. Exports. Ägaren Mr. M Anbalagans chaufför, körde mig till produktionsanläggningen en het novembermorgon. Här i Tamil Nadu-distriktet har man lång tradition i att producera indigo. Flera stora svart-blå bassänger och slitna byggnader berättar om detta, men också om att produktionen är "low-tech" baserad.

I 3 stora simbassänger, liknande kar står det ca 4 män i varje. De står upp till knäna i indigovatten. Plantmaterialet är avlägsnat och männen sätter nu i gång med att hålla sig vid bassängkanten och sparka bakåt med en fot, i takt med varandra. Precis som man står och sparkar hemma hos oss på en spark om vintern. När de har stått och sparkat i cirka en timme, ligger det ett 20 cm tjockt skumlager på toppen av badet.

Ovan Männen sparkar badet i två timmar för att indigomassan ska lägga sig på botten.

Th Små kakor av indigo ligger för torkning.

Nedan Indigon utblandad till en smet, färdig att användas.

I början springer jag bara hit och dit och tar många bilder. Otroligt att jag får uppleva detta. Och männen fortsätter att sparka. Efter 2 timmar förändrar skumlagret karaktär och utseende. Männen är vid det laget helt färdiga.

Arbetskraft är nästan gratis i Indien, och vare sig man accepterar det eller inte så utnyttjar många arbetsgivare detta. Varför använda maskiner när vi har folk nog till att göra jobbet billigare? Processen är faktiskt efter ett tag ganska tuff att se på för en bortskämd nordbo. Jag blev djupt berörd i min själ av att se människor slita så.

Man upplever en slags paradox när man ser på indigoproduktionen. Det är fantastiskt och fascinerande att se på, men alltså samtidigt lite obehagligt då männen sliter så i flera timmar. Ofta är det den äldsta och mest erfarna arbetaren som bestämmer när processen avslutas. Han ger tecken till att stoppa, – bara han vet när indigovattnet är klart: när skummet har tippat runt på ytan och samlat sig som ett tunt skikt på botten av karet. Det blågröna indigovattnet tappas varsamt och bassängen töms.

ETT CIRKA 2 CM TUNT SKIKT med indigomassa på botten skrapas nu samman och fraktas till ett rum där man pressar ut vattnet. Resultatet liknar nästan en stor "brownie"-kaka, som efteråt delas upp i mindre "brownies". På verkstadens tak ligger tusentals av dem till torkning. Det är så, som små kakor, man får köpa denna högkvalitetsindigo från Tamil Nadu.

Helt emot alla affärsregler köpte jag direkt några kilo indigo kontant. Några veckor efter min hemkomst kom det verkligen flera lådor med världens bästa indigo med posten. När jag hade öppnat den första lådan och den typiska lukten slog emot mig var det bara att sätta igång. En ny och stark indigokyp skulle blandas ihop dagen efter, vid fullmåne som alla ordentliga blå-färgare gör, men denna gång med äkta, naturlig *Indigofera tinctoria* från Tamil Nadu. ■

